

OD ISTOG PISCA

MAŠTARIJE

BRODIJEV IZVEŠTAJ

ALEF

KNJIGA OD PESKA

KNJIGA O IZMIŠLJENIM BIĆIMA

SVEOPŠTA ISTORIJA BEŠČAŠĆA

HORHE LUIS BORHES

Prevela sa šanskog
Gordana Mihajlović

■ Laguna ■

Naslov originala

Jorge Luis Borges

HISTORIA UNIVERSAL DE LA INFAMIA

Copyright © 1995, María Kodama

All rights reserved

Translation copyright © za srpsko izdanje 2020, LAGUNA

SVEOPŠTA ISTORIJA BEŠČAŠĆA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sadržaj

Predgovor prvom izdanju	9
Predgovor izdanju iz 1954. godine	11
Svirepi otkupitelj Lazarus Morel	17
Neverovatni prevarant Tom Kastro	33
Udovica Dženg, gusarka.	45
Monk Istmen, snabdevač nepočinstvima	57
Nekoristoljubivi ubica Bil Harigan.	73
Neučtivi ceremonijal-majstor Kocuke no Suke.	81
Hakim, maskirani bojadžija iz Merva	91
Čovek s ružičastog ugla	103
I tako dalje	119
Indeks izvora	139
Ljubica Arsić: <i>Ogledalo od mastila</i>	141

Predgovor prvom izdanju

Vežbe iz pripovedne proze koje sačinjavaju ovu knjigu napisane su od 1933. do 1934. godine. Vode poreklo, mišljenja sam, od mojih ponovnih iščitavanja Stivensona i Čestertona, pa i od prvih filmova Fon Sternberga, a može biti i iz stanovite biografije Evarista Karijega.¹ U njima su neki postupci upotrebljeni preko svake mere: raznorodna nabranja, naglo narušavanje kontinuiteta, svođenje čitavog života jednog čoveka na dve-tri scene. (Taj slikoviti naum je na snazi i u priči „Čovek s ružičastog ugla“.) Nisu, niti pokušavaju da budu, psihološke.

Što se tiče primera magije na kraju knjige, ne posedujem druga prava na njih izuzev kao prevodilac

¹ Argentinski pesnik, živeo od 1883. do 1912. godine. (Prim. prev.)

i čitalac. Katkad pomišljam da su dobri čitaoci poete, još osobenije i uzvišenije negoli dobri pisci. Niko neće osporiti moju tvrdnju da dela koja je Valeri pripisao svom pluskvamperfekatskom Edmondu Testu vrede, opštepoznato je, manje od radova njegove supruge i prijatelja.

Čitanje je, međutim, čin koji sledi nakon pisanja: skrušenije je, uljuđenije, umnije.

H. L. B.

Buenos Ajres, 27. maja 1935. godine

Predgovor izdanju iz 1954. godine

○redio bih barok kao stil koji hotimično iscrpljuje (ili pokušava da iscrpi) svoje mogućnosti i graniči se s vlastitom kari-katurom. Uzalud je Endru Lang, hiljadu osamsto osamdeset i neke, pokušao da oponaša Poupovu *Odiseju*; to delo je već bilo sopstvena parodija i propao je pokušaj parodičara da preuveliča njegovu napetost. Barok (*Barroco*) naziv je za jednu vrstu silogističkog rasuđivanja; osamnaesti vek ga je upotrebio da označi određene preteranosti u arhitekturi i slikarstvu XVII stoleća; po meni je završna faza svake umetnosti barokna, onda kada se ona razmeće i rasipa svoja sredstva. Barok je intelektualan a Bernard Šo je izjavio da je svaka intelektualna delatnost prožeta humorom. Taj humor je nenameran u

delu Baltasara Grasijana, a nameran pa i dopušten u pesništvu Džona Dona.

Preterani naslov ovih stranica već predstavlja objavu njihove barokne prirode. Njihovo ublažavanje bilo bi ravno njihovom uništenju; stoga se ovom prilikom radije pozivam na biblijske reči *quod scripsi, scripsi* (Jovan, 19, 22)² i štampam ih iznova, nakon dvadeset godina, iste kao kad su se prvi put pojavile. One su neodgovorna igrarija jednog stidljivog čovaka koji nije imao hrabrosti da piše svoje kratke priče, nego se zabavljao izvrćući i iskrećući tuđe (ponekad bez ikakvog estetskog opravdanja). S tih dvosmišljenih vežbi prešao je na tegobno stvaranje jedne originalne priče, „Čovek s ružičastog ugla“, koju je potpisao imenom jednog dede svojih dedova, Fransisko Bustos, i ona je požnjela jединствен i pomalo tajanstven uspeh.

U tom tekstu, gde opšti ton pripada stanovnicima predgrađa, čitalac će zapaziti da sam umetnuo neke učene reči: *utroba*, *konverzije* i tako dalje. Postupio sam tako zato što *kompadre*³ teži ka istančanosti, ili (ovaj razlog isključuje prethodni, ali je možda pravi) zato što su *kompadres* jedinice sa sopstvenim

² Lat.: Što pisah, pisah. Sveto pismo Staroga i Novoga Zavjeta, Biblija, Sveti arhijerejski sinod Srpske pravoslavne crkve, Beograd, 2007. (Prim. prev.)

³ Špan.: *kompadre*, u Argentini i Peruu – ulični kavgađžija iz predgrađa, brz i vešt s nožem. (Prim. prev.)

osobinama i ne govore uvek isto kao *Kompadre*, koji je platonska figura.

Stručnjaci za Velika kola podučavaju da je suština kosmosa praznina. U potpunosti su u pravu kad je u pitanju sasvim sćušan deo vasseljene, ova knjiga. Ona je ispunjena stratištima i gusarima a reč beščašće iz naslova zaprepašćuje, ali ispod zvonjave zvona i praporaca nema ničega. To je puki privid, tek površina sazdana od slika; možda se čitaocu upravo zbog toga dopadne. Čovek koji ju je stvorio bio je vraški nesrećan, ali se zabavljao dok je pisao; dao bog da poneki odblesak tog zadovoljstva stigne i do čitalaca.

U odeljak „I tako dalje“ uvrstio sam tri nove priče.

H. L. B.

I inscribe this book to S. D.: English, innumerable and an Angel. Also: I offer her that kernel of myself that I have saved, somehow – the central heart that deals not in words, traffics not with dreams and is untouched by time, by joy, by adversities.⁴

⁴ Engl.: Posvećujem ovu knjigu S. D.: Engleskinji, nebrojivoj, Anđelu. Takođe: nudim joj ovo jezgro sebe koje sam nekako sačuvao – srce nasred grudi što ne kuca rečima, ne trguje snovima i nisu ga dotakli ni vreme, ni uživanje, ni zle kobi. (Prim. prev.)

**SVIREPI OTKUPITELJ
LAZARUS MOREL**

Gotovo zaboravljeni razlog

Godine 1517. fra Bartolome de las Kasas se duboko sažalio na Indijance koji su skapavali od umora u nesnosnim paklovima antilskih rudnika zlata i predložio je caru Karlu V da se dovedu crnci, pa da onda oni skapavaju od umora u nesnosnim paklovima antilskih rudnika zlata. Toj neobičnoj zamjeni vrsta jednog čovekoljupca dugujemo nebrojene događaje: Hendijevo izvođenje *bluza*, uspeh koji je u Parizu postigao urugvajski slikar i advokat don Pedro Figari, odličnu prozu o odbeglom roblju don Visentea Rosija, takođe Urugvajca, legendarnu veličinu Abrahama Linkolna, petsto hiljada mrtvih u Američkom građanskom ratu, tri milijarde i trista

miliona potrošenih na vojne penzije, statuu Faluća⁵ i njegovog pretpostavljenog izgleda, to što je glagol *linčovati* uvršten u trinaesto izdanje *Akademijinog rečnika*, žustri film *Aleluja*,⁶ Solerov siloviti juriš na bajonet dok je u bici kod Serita predvodio svoj puk Mrkih i Crnih,⁷ ljupkost izvesne gospođice, crnca koga je ubio Martin Fijero,⁸ mizernu rumbu *Prodavac kikirikija*, uhapšeni i utamničeni napoleonizam Tusena Luvertira,⁹ krst i zmiju na Haitiju, krv koza zaklanih mačetama *papaloi*,¹⁰ habaneru, majku tanga, kandombe.¹¹

I povrh svega toga: grešno ali veličanstveno postojanje svirepog otkupitelja Lazarusa Morela.

⁵ Antonio Ruis, poznatiji kao Crni Faluće, bio je crnac i vojnik koji se borio u Ratu za nezavisnost Argentine u 19. veku. Streljan je 1824. godine. (Prim. prev.)

⁶ Film američkog reditelja Kinga Vidora, iz 1929. godine, u kome su glumili crnci. (Prim. prev.)

⁷ Migel Estanislao Soler je bio argentinski vojskovođa u ratu za nezavisnost koji je u bici kod brda Serito, nedaleko od Montevidea, 1812. godine, predvodio puk koji se sastojao od crnaca i meleza. (Prim. prev.)

⁸ Junak nacionalnog argentinskog epa, čiji pisac je Hose Ernandes. (Prim. prev.)

⁹ Fransoa Dominik Tusen Luvertir, sin crnog roba, bio je borac za nezavisnost Haitija i ukidanje ropstva i predvodnik borbe za nezavisnost Santo Dominga. (Prim. prev.)

¹⁰ Sveštenik vudu religije, naročito na Haitiju. (Prim. prev.)

¹¹ Vrsta crnačkog ritma zastupljenog pretežno u Urugvaju. (Prim. prev.)

Mesto

Otac Voda, Misisipi, najduža reka na svetu, bio je pozornica dostojna tog nenadmašnog nitkova. (Reku je otkrio Alvares de Pineda a prvi ju je istražio kaptan Ernando de Soto, nekadašnji osvajač Perua, koji je Inki Atualpi prekraćivao mesece zatvora učeći ga da igra šah. Kad je De Soto umro, vode Misisipija su mu postale grob.)

Misisipi je reka širokih grudi; on je beskonačni i tamni brat Parane, Urugvaja, Amazona i Orinoka. To je reka s vodama meleske boje; svake godine nasrće na Meksički zaliv, nanoseći više od četiristo miliona tona blata. Sve to prastaro đubre dostojno poštovanja napravilo je deltu, gde džinovski močvarni čempresi rastu iz otpadaka kontinenta u neprekidnom raspadanju, gde lavirinti od blata, od uginulih riba i od rogoza šire granice i spokoj svog smradnog carstva. Uzvodno, u visini Arkanzasa i Ohaja, takođe se pružaju nizije. U njima je nastanjeno neko žučkasto pleme suvonjavih ljudi, sklonih obolevanju od groznice, koji lakomo zveraju u kamenje i gvožđe, pošto kod njih nema ničeg drugog sem peska, drveta i mutne vode.

Ljudi

Početak XIX veka (period koji nas zanima) crnci su od jutra do mraka obrađivali prostrane plantaže pamuka na obalama reke. Spavali su u drvenim kolibama, na zemljanom podu. Izuzev srodstva majkade, rodbinske veze su bile ustaljene i mutne. Imali su ime, ali prezime im nije bilo neophodno. Nisu umeli da čitaju. Njihovi mekani falseti pevušili su na engleskom jeziku otežući samoglasnike. Radili su u vrstama, pogureni pod predradnikovom kamdžijom. Pokušavali su da pobegnu, i muškarci zarasli u bradu skakali su na lepe konje a trag su im pratili snažni lovački psi.

Sloju životinjskih nadanja i afričkih strahova dodali su reči iz Svetog pisma: dakle, ispovedali su Hristovu veru. Pevali su duboko i uglas: *Go down Moses*.¹² Misisipi im je služio kao veličanstvena slika mutnog Jordana.

Vlasnici te radeničke zemlje i skupina crnačkog roblja bili su dokona i pohlepna dugokosa gospođa, koja su živela u velikim kućama s pogledom na

¹² Engl.: *Sidi, Mojsije*. Američka duhovna pesma u kojoj se opisuje trenutak iz Starog zaveta kad Gospod poziva Mojsija da zatraži od faraona da pusti Izrailjce iz ropstva. (Prim. prev.)

reku – uvek s pseudogrčkim tremom od bele borovine. Dobar rob ih je koštao hiljadu dolara a nije bio dugog veka. Neki su bili tako nezahvalni da se razbole i umru. Zato je iz tih nepouzdatih stvorenja trebalo izvući najveću moguću korist. Zbog toga su ih od ranog jutra do kasne večeri držali na poljima; zbog toga su zahtevali da imanje svake godine dâ berbu pamuka, duvana ili šećera. Zemlja, ispošćena i izmučena takvim nestrpljivim obrađivanjem, za svega koju godinu bi se istrošila: u plantaže se uvlačila bezoblična i glibava pustinja. Na napuštenim majurima, u predgrađima, u gustim trščacima i u ogavnim kaljugama živeli su *poor whites*, bela bagra. Bili su ribari, lovci litalice, kradljivci konja. Često bi od crnaca iskamčili pokoji komad ukradene hrane a u svojoj uniženosti su sačuvali ponos: ponos krvi bez čađi, nepomešane. Lazarus Morel je bio jedan od njih.

Čovek

Dagerotipije Morela koje najčešće objavljuju američki časopisi nisu verodostojne. A nedostatak pravih slika tako znamenitog i slavnog čoveka ne može biti